

■ ÖSSZEFOGLALÁS

A saját gyermekkel történő együttes ellátás az utógondozói ellátás keretein belül komplex módon – az elhelyezési feltételektől az ellátás mértékéig – az önjogosság, szülői felelősség, és önálló életvitel erősítését célozza, a szolgáltatás jelleg, önkéntesség és együttműködés több szempontú hangsúlyozásával, a szociális munka és szociálpedagógia módszereinek, megállapodások mentén történő alkalmazásával, integratív szervezeti-szakmai modell keretében. A szolgáltatás az átmeneti gondozás Gyvt.

ben rögzített időkeretét tekinti irányadónak. Nem helyettesíti a szülői feladatokat, a szülői felügyeleti jog és kompetencia megéléséhez, gyakorlásához rendel szakellátói, pénzbeli és természetbeli támogatásokat a jogszabályi keretek között. A szolgáltatás nyitott, a fenntartó önkormányzat illetékességi területéről fogad klienseket. A hagyományosnak mondható anya-gyerek ellátás helyett elsődleges célkitűzései között szerepel az apák bevonása a család önálló létfenntartásának biztosításába. Az eddigi tapasztalatok és eredmények a szolgáltatás hatékonyságát tükrözik.

Riegler Mária

DICE - a kocka el van vetve

■ KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÉS AJÁNLÁSOK A TANÍTÁSI SZÍNHÁZ ÉS DRÁMA ALKALMAZÁSÁVAL KAPCSOLATBAN¹

A *DICE* („Drama Improves Lisbon Key Competences in Education / A drámapedagógia hatása a lisszaboni kulcskompetenciákra”) egy európai uniós támogatással megvalósult, nemzetközi kutatási projekt volt. A két évig tartó projekt keretében egy interkulturális kutatás valósult meg, amely egyéb oktatási-nevelési célkitűzései mellett elsősorban azt vizsgálta, hogy a tanítási színház és dráma milyen hatással van öt kulcskompetenciára a nyolc lisszaboni kulcskompetencia² közül. A kutatás megvalósításában tizenkét ország vett részt (vezető: Magyarország, partnerek: Csehország, Egyesült Királyság, Hollandia, Lengyelország, Norvégia, Palesztina, Portugália, Románia, Svédország, Szerbia és Szlovénia). A partnerek mindegyike komoly szakmai elismertségnek örvend saját hazájában és nemzetközi téren egyaránt, továbbá a projektben részt vevő szakemberek a formális és nem formális oktatás széles skáláját képviselik. A tanítási színház és dráma területén dolgozó szakemberek hosszú ideje meggyőződéssel hisznek munkájuk hatékonyságában, ám mindeddig igen ritkán mérték ezt tudományos módszerekkel. A *DICE* projektben 12 országból több tucat, a tanítási színház és dráma területén a legkülönbözőbb elméleti és gyakorlati háttérrel rendelkező szakember a tudomány képviselőivel (pszichológusokkal és szociológusokkal) szövetkezve azt tűzte ki célul, hogy felméri a tanítási színház és dráma³ hatását.

■ A PROJEKT CÉLKITŰZÉSEI AZ ALÁBBIK VOLTAK:

- Egy interkulturális, kvantitatív és kvalitatív módszereket is alkalmazó kutatással bizonyítani, hogy a tanítási színház és dráma hatékonyan képes a lisszaboni kulcskompetenciákat fejleszteni. A kutatás mintegy ötezer, 13-16 éves fiatal részvételével valósult meg.
- A kutatások alapján egy ún. „Policy Paper” (Szakpolitikai állásfoglalás) kiadása, és ennek terjesztése az oktatás és a kultú-

ra döntéshozói és szereplői körében, európai szinten, illetve világszerte nemzeti és helyi szinteken egyaránt.

- Egy olyan Oktatási Forrásanyag összeállítása, amely az iskolákat, pedagógusokat és a művészeti nevelés szereplőit segítheti abban, hogy a dramatikus tevékenységeket az oktatásban alkalmazzassák. A csomag terjesztése európai szinten, illetve világszerte nemzeti és helyi szinteken egyaránt.

• Az egyes résztvevő országok színház- és drámapedagógiai gyakorlatának összehasonlítása, a különféle módszertanok terjesztése a szakértők és a meglévő szakértelem mobilitásának elősegítése révén.

- Konferenciák szervezése összesen 13 városban, ahol széles körben ismertetjük a kutatás eredményeit, közöttük Brüsszelben, ahol az Európai Unió oktatási, kulturális és ifjúsági területein dolgozó jelentős vezetői vettek részt. A brüsszeli konferenciára az Európai Parlamentben került sor, a felszólalók között volt Jan Truszczyński, az Európai Bizottság oktatási és kulturális főigazgatója is.

¹ Ez a dokumentum a „DICE – A kocka el van vetve” c. kutatási jelentés kivonata, amely elsősorban az alapok bemutatására fókuszál. A teljes kutatás letölthető innen: <http://www.dramanetwork.eu/hungarian.html>, illetve nyomtatásban ingyenes példányok magyarul és angolul is rendelkezésre állnak a Káva Kulturális Műhely irodájában, hétköznap munkaidőben (www.kavaszhaz.hu, 1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a.).

² Jelen dokumentumban a „Lisszaboni Kulcskompetenciák” kifejezés helyett alkalmaznánk az egyszerűbb „kulcskompetenciák” kifejezést használjuk.

³ A Chris Cooper által megalkotott angol „educational theatre and drama” kifejezés fordítására több szakemberrel való konzultáció után a „tanítási színház és dráma” megfogalmazást találtuk a legpontosabbnak. A *DICE* keretében ez a fogalom sokkal tágabb területet jelöl, mint a magyarul meghonosodott „tanítási dráma” (angolul Drama in Education) vagy „színházi nevelési program” (angolul Theatre in Education) kifejezések – magában foglalja az összes lehetséges módját a színházi és dramatikus elemek oktatásban, nevelésben történő alkalmazásának.

Hipotézisünk az volt, hogy a tanítási színház és dráma hatással van a korábban meghatározott nyolc „Lisszaboni Kulcskompetencia” közül ötre.

A nyolc **kulcskompetencia** közül az alábbi **ötöt** vizsgáltuk kutatásunkban:

1. anyanyelvi kommunikáció,
2. a tanulás tanulása,
3. személyközi, interkulturális és szociális kompetenciák, állampolgári kompetencia,
4. vállalkozói kompetencia,
5. kulturális kifejezőképesség.

Mindezeket túl úgy gondoljuk, hogy létezik egy, a kulcskompetenciák felsorolásából hiányzó kompetencia, egy univerzális kompetencia, amely arra vonatkozik, hogy mit is jelent embernek lenni. Mi ennek a kompetenciának a „Mindez és még több” nevet adtuk, és beépítettük a kutatási eredményeink megítélésébe.

Ez a hat készség és kompetencia egyfelől az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségeket jelenti, másfelől a fiataloknak mind a hat kompetenciára feltétlenül szükségük van ahhoz, hogy önmagukat folyamatosan fejleszthessék, a jövőben megtalálják a helyüket a munka világában, és aktív európai állampolgárokká váljanak.

A fő **eredményeket** az Oktatási Forrásanyag és a Szakpolitikai Állásfoglalás tartalmazzák, és reményeink szerint egy sor publikáció készül majd a következő években, e projekt keretein túllépve, melyek a kutatás részletes eredményeit tárgyalják majd.

A projekt azért **innovatív**, mert ez az első olyan kutatás, amely az oktatásban alkalmazott színházi és dramatikus tevékenységek, valamint a kulcskompetenciák közötti kapcsolat bemutatására irányult, azzal a fontos hozzáadott értékkel, hogy a kutatás eredményeit a szakmai közösségek és a döntéshozók széles körével megismerteti. Mivel a kompetenciák többségét eddig alig vagy soha nem vetették alá interkulturális vizsgálatoknak, ránk hárult a feladat, hogy olyan új kutatási mérőeszközöket dolgozzunk ki, amelyek a jövőben más oktatási területeken végzett kutatások esetében is felhasználhatóak. A gyerekek, a tanárok, a drámás szakemberek és a külső értékelők számára kifejlesztett kérdőíveken túl kidolgoztuk a tanítási színház és dráma programok objektív és független megfigyelésének teljes eszköztárát. A kutatás során alkalmazott mérőeszközök mind a tizenkét országban teljes mértékben megegyeztek egymással, így kijelenthető, hogy bármely kultúrában alkalmazhatóak.

■ A DICE PEDAGÓGIAI HITVALLÁSA

A nyitottság, az empátia és a felelősségtudat alapkövei az aktív állampolgárságnak, a pluralizmusnak, a szolidaritásnak és a civil párbeszédnek.

Ha azt akarjuk, hogy társadalmunk nyitottabbá, empatikusabbá és felelősségteljesebbé váljon, a gyerekeket és a fiatalokat kell megszólítanunk. A gyerekek alkotják majd a jövő társadalmát, ők azok, akik formálódó személyiségként képesek új eszmék és gondolatok befogadására. Egyre több és több gyereket kell képessé tennünk arra, hogy megértse a demokráciában rej-

lő értékeket, hogy érzékennyé váljon a társadalmi problémákra, hogy érvényes kérdéseket tegyen fel, és a válaszokat minél több szempontból vizsgálja meg. A gyerekek így válhatnak nyitott szellemű, empatikus és felelősségteljes felnőttekké.

Ahhoz, hogy elérjünk a gyerekekhez, olyan eszközre van szükségünk, amely valóban érdekli és leköti őket. Ha a színház és dráma, a szerepjátszás és a történetek segítségével tanítjuk a gyerekeket, elérhetjük, hogy a tanulók aktívan részt vegyenek különböző morális, társadalmi és a tanterv körébe tartozó kérdések vizsgálatában, és válaszokat keressenek arra a kérdésre is, hogy a mai világban vajon mit is jelent embernek lenni. Ezen az úton haladva felkészült és tenni képes, aktív és gondolkodó állampolgárokká válnak.

Az **éthosz**, ami áthatja a DICE projektet, a kutatómunka folyamán alakult ki. Tükrözi a mi tanulási folyamatunkat, az együttműködés szellemiségét, és azt a ma is tartó folyamatot, amely mellett elköteleztük magunkat a tanítási színház és dráma révén. Nem állítjuk, hogy abszolút szaktekintélyek lennénk a tanítási színház és dráma elmélete és gyakorlata területén. Művészeti neveléssel foglalkozó pedagógusok egy csoportja vagyunk, akik azért jöttünk össze, mert néhány, a munkánkat megalapozó alapvető értéket mindnyájan a magunkénak vallunk. A legfontosabb ezek közül, hogy mindannyian elköteleződünk a fiatalok támogatásának és fejlesztésének ügye mellett. Drámatanároként, művészekként és szakemberekként fiatalokkal dolgozunk, illetve másokat képzünk ugyanerre. Abból a feltételezésből indulunk ki, hogy a gyerekek és fiatalok nem kifejezetten felnőttek, hanem emberi lények, akiknek jogaik vannak, akiket megillet az igazságos bánásmód és az esélyegyenlőség.

A DICE nem egyszerűen egy kétéves projekt, hanem utazás és vállalkozás, ami még csak most kezdődött el, ezzel a kutatással. Az elmúlt két évben több száz ember dolgozott velünk önkéntesektől a nemzeti tudományos akadémiák tagjaiig. Néhányunk számára a projekt az egyik legnagyobb, ha nem a legnagyobb kihívást jelentette szakmai pályafutásunkon, amelyből rengeteget tanultunk és tanulunk.

■ TANÍTÁSI SZÍNHÁZ ÉS DRÁMA – MIT IS JELENT EZ?

A gyerekek egy menekült leányt, Amanit és egy fiút, George-ot látják egy elhagyott vasútállomáson. Amanit és George-ot két színész játssza. A cselekmény tele van feszültséggel. Amani fél, George pedig agresszív – ő is fél. Nem igazán tudnak beszélgetni. Az egyik tanuló, egy hétéves kislány, aki általában nagyon csendes, megkopogtatja az egyik velük dolgozó felnőtt vállát. „Tudom, hogy mi a baj” – mondja. A felnőtt felhívja a programot irányító színész figyelmét arra, hogy a kislány szívesen megosztaná véleményét a többiekkel. „A fiú története a lány története is, és a lány története a fiúé is, de ezt nem veszik észre” – mondja a kislány csendes meggyőződéssel. A dolog jelentősége egyértelmű volt mindenki számára a teremben, ahol rendkívüli csend támadt. A feladat most mindenki számára az volt, hogy ezt a megértést még jobban elmélyítsék, és megosszák George-dzsal és Amanival. Ez az igazi dráma.

Börönd – Színházi nevelési program 6-7 éveseknek, Anglia

■ A „MINTHA” DRÁMÁJA

Kezdjük a dráma fogalmának tágabb definíciójával. A szó a görög dran szóból ered, és azt jelenti: csinálni. A dráma valami *jelentőségteljes* dolog, amit csinálnak vagy eljátszanak. A mi munkánkban a dráma cselekvés, amit időben és térben vizsgálunk, egy fiktív kontextusban.

A dráma és színház közös élménye azoknak, akik akár résztvevőként, akár nézőként átélnek. Itt azt képzelhetik, és úgy viselkedhetnek, *mintha* valaki mások lennének egy másik térben és más időben. Ennek az elképzelt, *mintha* élménynek számos aspektusa létezik.

A dráma keretek közé helyezett tevékenység, ahol a szerep felvétele lehetővé teszi a résztvevő számára, hogy úgy gondolkodjon és/vagy viselkedjen, *mintha* egy másik kontextusban lenne, és úgy reagáljon, *mintha* egy másik történelmi, társadalmi és interperszonális környezetben élne. Ez a drámai feszültség forrása. A drámában elképzeljük a valóst, hogy az emberi feltételeket vizsgáljuk.

Egy szerep megformálása egy színdarabban, vagy a szerepjátszás a drámában egy mentális attitűdöt feltételez, amikor tudatunk egyszerre két világot fog át, a valós világot és a drámai fikció világát. A dráma jelentése és értéke e két világ és a bennük tükröződő emberi témák dialógusában rejlik: a valós és az eljátszott; a megfigyelő és a résztvevő; a színész és a közönség. Az előadásokat nem egyszerűen csak másoknak mutatjuk meg, hanem látjuk is önmagunkat, ezért a dráma az „Én” megteremtésének aktusa.

■ DICE – TANÍTÁSI SZÍNHÁZ ÉS DRÁMA

Az ebben a kutatásban vizsgált dramatikus programok világa rendkívül gazdag és sokszínű. Sokféle folyamatot és előadásmódot vizsgáltunk, többféle kontextusban, a színház és dráma különböző formáit és megközelítési módjait alkalmazva. Mégis mindnyájan egyformán fontosnak tartjuk a gyermekek és fiatalok igényeit, és munkánkat az oktatás keretein belül folytatjuk, akár iskolákban, akár olyan, nem formális tanulási helyzetekben, mint például egy színház és dráma csoport vagy klub. Ezért választottuk a *Tanítási színház és dráma (Educational theatre and drama)* kifejezést arra a munkára, amit a DICE résztvevői a projekt keretében megvalósítottak.

■ MIÉRT TESZÜNK KÜLÖNBSEGET SZÍNHÁZ ÉS DRÁMA KÖZÖTT?

A kiadványunkban vizsgált munkák, és feltételezzük, hogy minden drámával dolgozó szakember munkája két végpont között mozog, amelynek egyik végén maga a folyamat található, amely a megvizsgáláson, megosztáson, kialakításon, prezentáción és értékelésen keresztül eljut egészen a kontinuum másik végét elfoglaló előadásig. A két végpont közötti alapvető különbség nem más, mint a *folyamat* és a *termék* közötti különbség.

Egy színházi darab megteremtése és kidolgozása a közönségre összpontosít. A színházcsinálás folyamata önmagában is

lehet nevelési szándékú – meg kell értenünk: készségeket tanulunk ahhoz, hogy elő tudjunk adni a darabot – de a színház *funkciója* – függetlenül attól, hogy az egyén mit nyerhet általa – az, hogy másoknak megmutassunk valamit.

De az előadás mélységet igényel, hogy eseményé válhasson, ne pedig üres hatáskeltés maradjon. A színház nem lehet színház, ha a színész nem osztja meg tudatosan önmagát az esztétika terében, egyszerre ő maga és nem ő maga – én és nem én; ha nincs megosztás az esztétikai tér és a közönség között; ha a drámai esemény nem bontja ki és juttatja el a közönséghez az emberi tapasztalatok egész sorát; a legextrémebb helyzeteket, dilemmákat és érzelmeket – legyen az spirituális, érzelmi, pszichológiai, társadalmi, fizikai, stb.

Eric Bentley-t idézve:

A színházban A (a színész/eljátszó személy) eljátsza B-t (szerep/előadás) C-nek (a közönség), aki a haszonélvezője mindenknek.

Ezzel szemben a *dráma* nem annyira a színházi készségek tanulásával vagy az előadással foglalkozik, mint inkább az elképzelt élmény megteremtésével. A dráma drámai helyzeteket teremt, hogy a résztvevők megvizsgálhassák azokat, és arra készítse őket, hogy jobban megismerjék a helyzet kialakulásának folyamatát, a perspektívát az itt és most-ba helyezték, hogy felismerjék a problémát és néha meg is oldják, és hogy elmélyítsék a problémák megértését. A fókusz a folyamaton van: ez egy társas tevékenység, ami sok hangra és sokféle nézőpontra épít, valamint a szerepek felvételére. A feladatra koncentrálnak, nem az egyéni érdekekre; és a résztvevőket képessé teszi arra, hogy új szemmel nézzenek valamire. Ez a megközelítés lehetőséget ad arra, hogy próbára tegyünk emberi mivoltunk szempontjából központi jelentőségű fogalmakat, témákat és problémákat. Teret ad a reflektálásra, hogy új ismereteket szerezhessünk a világról. A dráma inkább arra összpontosít, hogy a gyerek megélt tapasztalásokra tegyen szert, az eljátszott pillanat segítségével, nem pedig a begyakorolt pillanat előadásával. Egy nevelési kontinuum mentén halad, ami számos különböző formát ölel fel, az egyszerű szerepjátszástól – ami nagyon közel áll a gyermeki játékhoz – egészen a teljesen strukturált megosztásig (az eljátszást is beleértve); de a fókusz a tanulási lehetőségek felismerésén és azok szervezésén marad.

A drámában A (a színész/eljátszó személy) egyben B (szerep) és C (közönség) is, a részvétel és a megfigyelés révén, a percipiálás folyamatában (a megfigyelés és a részvétel együttes folyamata).

Nevelési szempontból munkánk részben abból áll, hogy fiatalokat képzünk a színházi és drámai készségek elsajátítására, részben azzal a céllal, hogy színházban szerepeljenek, részben pedig azért, hogy ezt a tudást tanítva továbbadják másoknak. Ugyanakkor a tanítási színház és drámában egy mélyrehatóbb megfontolás és az előzőeknél nagyobb lehetőség rejlik: a drámát alkalmazhatjuk azért, hogy összekapcsoljuk a gondolatot az érzéssel, hogy a fiatalok megvizsgálhassák a szóban forgó tárgyat és reflektálhassanak rá, új ideákat teszteljenek és próbáljanak ki, új ismereteket szerezhessenek, új értékeket teremthessenek, fejleszthessék énhatékonyságukat és önbecsülésüket.

ETNIES
SINCE

JARI
JARI

Jelen tanulmány eredetijét tartalmazó könyv iker-kiadványában tizenkét különféle dokumentált gyakorlatot mutatunk be, mindegyik más-más módszertanból közelít, és más-más témát dolgoz fel, ugyanakkor mindegyik a fentebb leírt alapokra épül fel.

■ MIK AZOK A KULCSKOMPETENCIÁK?

„A tudásalapú társadalomban a kulcskompetenciák nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy az egyének ismereteiket, készségeiket és attitűdjüket a mindenkori helyzetnek megfelelően alakíthassák. Hozzáadott értéket jelentenek a munkaerőpiacon, a társadalmi kohézió és az aktív állampolgári részvétel megerősítésében, ugyanis segítik az egyéneket abban, hogy rugalmasak és alkalmazkodó-képesek, elégedettek és motiváltak legyenek. Mivel kívánatos lenne, hogy ezeket a kompetenciákat minden egyén elsajátítsa, a jelen Ajánlás meghatároz egy referenciakeretet a Tagállamok számára, amelynek segítségével a Tagállamok biztosíthatják, hogy a kulcskompetenciákat teljes egészében beépítik az általuk meghatározott stratégiákba és infrastruktúrákba, különös tekintettel az egész életen át tartó tanulásra vonatkozó stratégiákra.”

A fenti idézet abból az Ajánlásból származik, amelyben a Tanács első ízben meghatározta a Kulcskompetenciákat, 2006-ban.⁴ A DICE projektben azt vizsgáltuk, hogy a tanítási színház és dráma milyen hatással van az ajánlott nyolc kompetencia közül ötre, és az öt kulcskompetencia mellett mi magunk egy további, hatodik kompetenciát is javasunk. A következőkben az általunk kutatott kulcskompetenciák definíciói olvashatóak.

■ No1. Anyanyelvi kommunikáció*

Definíció: Az anyanyelvi kommunikáció a gondolatok, érzések és tények szóbeli és írásbeli formában történő kifejezésének és értelmezésének képessége (szövegértés, beszéd, olvasás és írás), valamint a megfelelő módon történő nyelvi érintkezés képessége a társadalmi és kulturális kontextusok teljes skáláján – az oktatásban és képzésben, a munkahelyen, otthon és a szabadidőben.

■ No2. A tanulás tanulása

Definíció: a tanulás tanulása a kitartó tanulás képessége. Az egyénnek képesnek kell lennie saját tanulásának megszervezésére, az idő és információ hatékony kezelésére mind egyénileg, mind pedig csoportosan. A kompetencia magába foglalja a tanulási folyamat és egyéni szükséglet tudatos kezelését, felismerve a lehetőségeket, és az akadályok kezelését a sikeres tanulás érdekében. Gyarapodást, feldolgozást és az új ismeretek és készségek asszimilálását jelenti, valamint útmutatás keresését és használatát. A tanulás tanulása azt is jelenti, hogy a tanuló ké-

pes a korábban tanultakra és tapasztalataira építeni annak érdekében, hogy a tudást és készségeket egy sor helyzetben – otthon, a munkában és az iskolában – használni és alkalmazni tudja. Ehhez a kompetenciához a motiváltság és az önbizalom feltétlenül szükségesek.

■ No3. Személyközi, interkulturális és szociális kompetenciák, állampolgári kompetencia

Definíció: Ezekbe a kompetenciákba tartoznak mindazok a viselkedésformák, amelyeket az egyénnek el kell sajátítania ahhoz, hogy képes legyen hatékony és konstruktív módon részt venni a társadalmi és a munkahelyi életben, különösen az egyre sokszínűbb társadalmakban, és szükség esetén meg tudja oldani a felmerülő konfliktusokat. Az állampolgári kompetencia felkészíti az egyént a polgári életben való részvételre; ez a kompetencia a társadalmi és politikai fogalmak és struktúrák ismeretén alapul, és beletartozik a társadalmi életben való aktív és demokratikus részvétel iránti elkötelezettség is.

■ No4. Vállalkozói kompetencia

Definíció: A vállalkozói kompetencia arra utal, hogy valaki képes az elképzeléseit megvalósítani. Magában foglalja a kreativitást, az innovációt és a kockázatvállalást, valamint azt a készséget, hogy valaki a célok elérése érdekében képes megtervezni és végigvinni egy projektet. Ez a készség mindenki számára hasznos a mindennapi életben otthon és a társadalomban. A munkavállalókat abban segíti, hogy tisztában legyenek azzal a környezettel, amelyben munkájukat végzik, és meg tudják ragadni a kínálkozó lehetőségeiket. Ez az alapja azoknak a sajátos készségeknek és tudásnak, amelyekre a vállalkozóknak a társadalmi és kereskedelmi tevékenységük megvalósításához szükségük van.

■ No5. Kulturális kifejezőkészség

Definíció: Elismerni az ötletek, tapasztalatok és érzelmek egy sor médiumon keresztül való kreatív kifejezésének fontosságát, beleértve a zenét, előadóművészetet, irodalmat és vizuális művészeteket.

Készségek: Önkifejezés különböző médiumokon keresztül [...]. A készségek része az a képesség, hogy valaki a saját kreatív és kifejező nézőpontjait összefüggésbe tudja hozni mások véleményével. Attitűd: Az erős öntudat a változatos kulturális kifejezés iránti tisztelet és nyitott hozzáállás alapja.

A projekt résztvevői az előzőekhez hozzátettek egy hatodik kompetenciát is, amely a mi gyakorlatunkat tükrözi, és kiegészíti a másikat.

■ No6. Mindez és még több...

Definíció: Ez a kompetencia magában foglalja a másikat, és egy új dimenzióval is bővül, mivel arra az **egyetemes kompetenciára** vonatkozik, hogy **mit is jelent embernek lenni**. A társadalmi összetartozásra és a fejlődő demokráciában való polgári létre irányuló egyre növekvő figyelem közepette olyan morális irányítóra van szükségünk, amelynek segítségével megtalálhatjuk helyünket és egymás helyét a világban, és elkezdhetjük újragondolni meglévő értékeinket, sőt új értékeket hozhatunk

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 18-án kelt Ajánlása az egész életen át tartó tanulóshoz szükséges kulcskompetenciákról [Official Journal L 394 of 30. 12. 2006]

* Elismerjük, hogy az anyanyelv nem minden esetben a tagállam hivatalos nyelve, és azt is, hogy a hivatalos nyelven való kommunikáció feltétele az egyén részvételének a társadalomban. Az ilyen esetek megoldására tett intézkedések a tagállamok belügye.

létre. Ki kell találnunk és el kell képzelnünk egy olyan társadalmat, amiben érdemes élni, ahol jobban érzékeljük, merre is tartunk, és meggyőződéssel tudjuk, hogy milyen emberekké akarunk válni.

■ A DICE PROJEKT JELENTŐSÉGE AZ OKTATÁS, VALAMINT A TANÍTÁSI SZÍNHÁZ ÉS DRÁMA KUTATÁSÁBAN

Bár a Lisszaboni Stratégia nyolc kulcskompetenciát határozott meg az európai oktatás ajánlott célkitűzéseiként, a széleskörűen alkalmazott és ismert, nagyszabású, diákokat felmérő programok – úgy, mint a PISA (Nemzetközi Tanulói Teljesítménymérés), a TIMSS (A matematika és természettudomány nemzetközi összehasonlító teljesítménymérése) vagy a PIRLS (Nemzetközi szövegértés-vizsgálat), szinte kizárólag csak a következő két kompetenciát vizsgálja: Anyanyelvi kommunikáció; Matematikai kompetenciák és alapvető kompetenciák a természet- és műszaki tudományok terén. A tanulók körében végzett nagyszabású nemzetközi kutatások sajnos nemcsak célkitűzéseikben, de módszertani megközelítésükben is korlátozottak. Szinte kizárólagosan önértékelő kérdőíveket és egyéni papír-ceruza tesztek alkalmaznak a diákok kompetenciáinak felmérésére, és nagyon kevés erőfeszítés tapasztalható arra nézve is, hogy ne csak a diákok felmérését, hanem az eredményekhez vezető tanítási folyamatot is dokumentálják.

A DICE projektben új megközelítésekkel kísérleteztünk, és igyekeztünk ezeken a korlátokon átlépni. Olyan kompetenciákat céloztunk meg, amelyekről a felmérő programok általában megfelelnek, és igyekeztünk többféle módszertani eszközt alkalmazni, beleértve a tanári jelentéseket, független megfigyeléseket és önértékelő programleírásokat is. Nemcsak az adott kompetenciáról magáról gyűjtöttünk adatokat, hanem az adott kompetencia fejlődésének folyamatáról is. Az egyponyos adatbevétel helyett input és output értékek is rendelkezésünkre álltak, és mindegyik célcsoport mellett kontroll csoportunk is volt, annak érdekében, hogy a hatásokat olyan precízen mérhessük, ahogy azt a jelenleg rendelkezésre álló statisztikai és pszichológiai eszközök lehetővé teszik.

A DICE bebizonyította, hogy léteznek olyan rendelkezésre álló, megbízható és valid eszközök, amelyek alkalmasak a nagyszabású diákfelmérő programok által nem vizsgált kompetenciák mérésére is. Amennyiben az írás-olvasási, számolási és digitális kompetenciákon kívüli egyéb kompetenciák is valóban értékesek Európa számára, akkor ezek felmérését is be kell építeni a jövőbeli felmérő programokba.

Nem gondoljuk, hogy az általunk ajánlott eszközök a legjobb vagy legtokéletesebb eszközök a diákok kompetenciáinak felmérésére, ugyanakkor tudjuk, hogy a PISA és a többi felmérő program komoly, pedagógiai érvekkel alátámasztott kritikákat kapnak.⁵ Összességében, úgy hisszük, hogy megfelelő forrásokkal lehetséges olyan megbízható és érvényes felmérő eszkö-

ket kifejleszteni, amelyek a nagyszabású, diákokat felmérő programok által mellőzött kompetenciákat is mérik.

A DICE nemcsak a diákokat felmérő nagyszabású programokat igyekezett kiegészíteni, hanem a tanítási színház és dráma területén eddig végzett kutatásokról szóló tanulmányokat is. A kutatásokat leginkább ezek kvalitatív természete jellemzi. Egyfelől ennek filozófiai alapjai vannak: az ezen a területen dolgozó kutatók gyakran állítják, hogy a tanítási színház és dráma természetét és valódi hatásait nem lehet pusztán adatokkal alátámasztani, mivel a számszerűsítés elkerülhetetlenül egyszerűsítést von maga után, és minden bizonnyal elfedi a színház és dráma legfontosabb elemeit. Ha például azt vetjük össze, hogy milyen tágra értelmezhető az anyanyelvi kommunikáció meghatározása (magába foglalja az olvasást, írást, szóbeli szövegértést és kifejezést), és ezzel szemben mennyire szegényes az ezek felmérésére használt eszköztár (papír-ceruza tesztek), akkor érthetővé válnak a felmérésekkel szemben megfogalmazódott kritikák.

Ami a másik oldalt illeti, a kvalitatív megközelítés nem igazán alkalmas arra, hogy kvantitatív módon láttassa a tanítási színház és dráma hatásait, és ez megnehezíti a benne rejlő értékeknek a szűkebb szakmai körön kívül is érthető kommunikációját, ami azt eredményezi, hogy ez a terület a hagyományos oktatás rendszerében marginalizált és felfedezetlen marad. Ezért a DICE projektben arra törekedtünk, hogy mind a kvalitatív kutatásokból, mind a néhány kvantitatív kutatási próbálkozásból származó bizonyítékokat összegyűjtsük, melyek alapján igyekeztünk egy olyan kutatási módszertant kifejleszteni, ami hidat építve a kvalitatív és kvantitatív megközelítés közé, mindkettő előnyeit felhasználja.

Legjobb tudomásunk szerint, a DICE a legnagyobb népesség mintával dolgozó, legkomplexebb kutatás, melyet a tanítási színház és dráma területén eddig végeztek.

Reméljük, hogy ezzel az újonnan tesztelt eszközrendszerrel hozzájárulhatunk az összetettebb készségek és viselkedési formák felméréséhez. Őszintén bízunk abban is, hogy kutatásunk csak a kezdet, és ezt alapul véve számos hasonló kutatás indul majd meg, hiszen a tanítási színház és dráma területén erre igazán nagy szükség volna.

■ A DICE PROJEKT JELENTŐSÉGE A KURRENS SZAKPOLITIKAI KÉRDÉSEK FÉNYÉBEN

Ebben a fejezetben azokat a jelentősebb szakpolitikai kérdéseket és területeket tárgyaljuk, amelyekhez a DICE kutatás kapcsolódott. A tanítási színház és dráma – miközben az saját jogán is önálló tudományág és művészeti forma – rendkívül hasznosan és hatékonyan képes összekapcsolódni más szakpolitikák területeivel: ilyen például az **oktatás, kultúra, ifjúság, többnyelvűség, szociális ügyek, integráció, vállalkozás és innováció**.

A jelen cikk terjedelme nem teszi lehetővé, hogy minden jelentős területet felsoroljunk; így csupán annyit tehetünk, hogy a legfontosabb területeket, illetve ezeknek a tanítási színház és drámával való lehetséges összekapcsolódását bemutatjuk.

⁵ Lásd pl. Sjöberg, S. (2007): PISA and „Real Life Challenges”: Mission Impossible? Contribution to Hopman (Ed): PISA according to PISA Revised Version Oct 8 2007 <http://folk.uio.no/sveinsj/Sjoberg-PISA-book-2007.pdf>

Napjaink hosszú távú európai stratégiáját az „Európa 2020: Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája” határozza meg. Ez a stratégia számos olyan pontot vázol fel, amely szoros kapcsolatot mutat a tanítási színház és drámával. Az öt fő célkitűzés között említi a stratégia az alábbi kettőt:⁶

- A 20–64 éves korosztály jelenlegi, 69%-os foglalkoztatási arányát legalább 75%-ra kell növelni.
- Az iskolából kimaradók arányát a jelenlegi 15%-ról 10% alá kell csökkenteni, és el kell érni, hogy a 30–34 éves korosztály felsőfokú iskolázottsága 31%-ról legalább 40%-ra emelkedjen.

Az Európa 2020 stratégia egy zászlóshajó kezdeményezést szentel az oktatásnak és ifjúságnak az intelligens növekedésre vonatkozó célkitűzései között:

Zászlóshajó kezdeményezés: „Fiatalok lendületben”.

A cél az európai felsőoktatási intézmények teljesítményének és nemzetközi vonzerejének növelése, és az oktatás és képzés valamennyi szintjén megvalósuló munka minőségének javítása, a méltányosság és kiválóság egyesítésével, a diákok és gyakoronokok mobilitásának támogatásával, valamint a fiatalok foglalkoztatási helyzetének javításával.

Ahogy az tanulmányunk *B Szakasz – Eredmények* című részében látható lesz, a tanítási színház és dráma jelentősen hozzájárul a fent megfogalmazott két cél eléréséhez, és mérhető és közvetlen hatást gyakorol a zászlóshajó kezdeményezés egészére (pl. azok a diákok, akik rendszeresen részt vesznek drámatikus tevékenységekben, jobban érzik magukat az iskolai tevékenységekben).

A jelen dokumentum publikálása idején az első EU elnökségi trió féldionél jár. A belga elnökség a Konzilium munkáját 2010. december 31-ig irányította, a magyar elnökség 2011. január 1-jén kezdte meg féléves munkáját. A belga elnökség programjának⁷ célkitűzéseit elsősorban az Európa 2020 stratégiára alapozta, és néhány sokat ígérő célkitűzést is megfogalmazott az oktatás területén (pl.: „A belga elnökség idején a Tanács irányelveket bocsát majd ki a szakemberek oktatására és képzésére vonatkozó új program 2020-ig történő megvalósulásának érdekében” 36. old.), valamint a kultúra területén („Az Elnökség az Európai Kulturális Agenda három stratégiai pontja mellett kötelezi el magát. Ezek a kulturális sokszínűség és a kultúrák közötti párbeszéd előmozdítása, a kultúrának, mint a kreativitás katalizátorának előmozdítása, valamint a kultúrának, mint a nemzetközi kapcsolatok alapvető elemének előmozdítása” 37. old.) Ismereteink szerint a magyar elnökség mindkét területen folytatni kívánja a belga elnökség által kijelölt irányt.

Az **Oktatási, Ifjúsági és Kulturális Ügyek Tanácsa** (Education, Youth and Culture Council, EYC)⁸ (melynek tagjai az EU országainak kulturális és oktatásügyi miniszterei) nemrégiben számos olyan következtetést fogalmazott meg, amelyek

egy-egy része szoros összefüggéseket mutatnak a tanítási színház és drámával. Ezek közé tartoznak:

- Tanácsi következtetések a Kreatív Generáció előmozdításáról: Gyermek és fiatalok kreativitásának és innovatív kapacitásának fejlesztése a kulturális kifejezőkészség, valamint a kultúrához való hozzáférés által⁹.
- Tanácsi következtetések a kultúrának a helyi és regionális fejlődéshez történő hozzájárulásáról¹⁰.
- Tanácsi következtetések az egész életen át tartó tanulást és az „új szakértelem az új munkahelyekért” kezdeményezéseket elősegítő kompetenciákról¹¹.
- Tanácsi következtetések az oktatás és képzés társadalmi dimenziójáról.¹²

Mindezekon túl, a Versenyképességi Tanács¹³ elfogadta az Innovatív Európa létrehozásáról szóló következtetések című dokumentumot.¹⁴ Úgy tűnik, hogy több olyan terület válik az EU miniszteri szintjein egyre fontosabbá, amelyekre a tanítási színház és dráma nagy hatást gyakorol, ilyen például a kreativitás, a kompetenciák, a készségek és az egész életen át tartó tanulás.

Semmi nem mutatja jobban az oktatás és a kultúra egyre növekvő fontosságát, mint az a tény, hogy az **Európai Parlament Kulturális és Oktatásügyi Bizottsága**¹⁵ a belga elnökség programját megvitatta. A 2010. július 14-ei megbeszélés az elnökség programjával való egyetértés jegyében zajlott, és egyebek mellett az elnökség a következők mellett kötelezte el magát:

- a kreativitás, az innováció és a kultúra fejlesztésének, mint a társadalmi kirekesztés elleni harc eszközeinek támogatása,
- középtávú célként határozta meg az iskolát végzettség megszerzése nélkül elhagyó fiatalok számának 10%-kal való csökkentését, valamint a felsőfokú diplomát, illetve szakképesítést szerzők számának 10%-kal való növelését.

Lehetetlen lenne az **Európai Bizottság** szakpolitikai területeit néhány oldalban összefoglalni, így arra törekszünk, hogy a legfontosabb területeket kiemeljük. Az oktatás, a kultúra és az ifjúság ügyeit az Oktatási és Kulturális Főigazgatóság koordinálja, és ezen a területen az elmúlt néhány év során és a legutóbbi időkből is igen meggyőző lépéseket tett.

A **kulturális stratégiát** először 2007-ben határozták meg a „Közlemény az európai kulturális programról a globalizáló világban”¹⁶ című dokumentumban, amelyet a 2008–2010. évre szóló Kulturális munkaterv¹⁷ követett. A Bizottság nemrégiben fogadott el egy jelentést arról, hogy milyen előrehaladás történt

⁶ <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%202007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> letöltve 2010. július 18-án. A könyvben található, az „Európa 2020”-ból származó idézeteket ebből a dokumentumból emeltük át.

⁷ http://www.eu2010.be/files/bveu/media/documents/Programme_EN.pdf

⁸ <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=416&lang=en>

⁹ http://www.se2009.eu/polopoly_fs/1.25380/menu/standard/file/Council%20conclu.pdf

¹⁰ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/114325.pdf

¹¹

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/educ/114376.pdf

¹² http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/educ/114374.pdf

¹³ <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=412&lang=en>

¹⁴ <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/NewsWord/en/intm/114637.doc>

¹⁵ <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/homeCom.do?language=EN&body=CULT>

¹⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0242:EN:NOT>

¹⁷ http://europa.eu/legislation_summaries/culture/cu0001_en.htm

az Európai kulturális program célkitűzéseit illetően, annak 2007-es elfogadása óta, valamint a Tanács 2008-2010. évre szóló Kulturális munkatervében meghatározott prioritásokat illetően.¹⁸

A kulturális szektor bevonásában jelentős áttörést jelentett a strukturális párbeszéd elindítása **három tematikus platformmal**:¹⁹ a legelső ilyen platform, a Szivárvány Platform az Interkulturális Európáért (*Rainbow Platform for Intercultural Europe*)²⁰, amelyet elsősorban kulturális ernyőszervezetek hoztak létre, kiadta a „Szivárvány Tanulmányt” (*Rainbow Paper, Kultúrák közötti párbeszéd: A gyakorlattól a politikáig és vissza*).²¹ Az Európai Bizottsággal való sikeres kommunikációjának hatására, az Oktatási és Kulturális Főigazgatóság két másik platform elindítása mellett döntött; ezek „A kultúrához való hozzáférés” és a „Kreatív és kulturális iparágak”. Mindhárom platform a saját területével kapcsolatos szakpolitikai ajánlásokat dolgozott ki. A három elvi nyilatkozat:

- Kultúrák közötti párbeszéd mint az EU Kulturális programjának célkitűzése: Tanulmányok összefoglalása és ajánlások²².

- A Civil Társadalmi Platform a kultúrához való hozzáférésről „Politikai iránymutatások”²³.

- ZÖLD KÖNYV – A kulturális és kreatív iparágak lehetőségeinek kibontakozása.²⁴

A kulturális stratégia egy másik részét hasonlóan egalitárius és participatív eljárás vezérli, bár más résztvevőkkel; ez a **Nyílt Koordinációs Módszer** (*Open Method of Coordination, OMC*). Az OMC új keretet biztosít a tagállamok közötti együttműködéshez, lehetővé téve a nemzeti politikák céljainak egy irányba terelését. E szerint a kormányközi módszer szerint a tagállamok egymást értékelik (szakmai bíráló), míg a Bizottság szerepe a felügyeletre korlátozódik. A 2008-2010-es időszak jelentései²⁵ az OCM szakértői néhány hónapja adták ki. A jelentések a következők:

- művészek és más szakemberek mobilitása,
- gyűjtemények mobilitása,
- **erősebb szinergia a művészet és az oktatás között**²⁶,
- EUROSTAT statisztikai munkacsoport a kultúra területén,
- kulturális és kreatív iparágak.

Az oktatásügyi stratégiát²⁷ **Az oktatás és a képzések területén történő európai együttműködés stratégiai kerete** („ET 2020”)²⁸ határozza meg. A dokumentum fejezeteinek nagy része kapcsolódik az általunk megfogalmazott ajánlásokhoz (lásd C Szekció).

18 http://ec.europa.eu/culture/news/news2762_en.htm

19 http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc1199_en.htm

20 <http://www.intercultural-europe.org>

21 <http://rainbowpaper.labforculture.org/signup/22> <http://www.intercultural-europe.org/docs/PIEICDstudy2010def.pdf>

22 http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc/PlatformAccessCulture_guideline_july_09.pdf

23 http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc2577_en.htm

24 http://ec.europa.eu/culture/news/news2742_en.htm

25 http://ec.europa.eu/culture/news/news2742_en.htm

26 http://ec.europa.eu/culture/news/news2742_en.htm

27 http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc1120_en.htm

28 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=C:2009:119:0002:0010:EN:PDF>

EN:PDF

Az **ifjúságügyi** stratégiáról szóló kulcsdokumentum jelenleg a Tanácsnak Az ifjúságpolitika területén való európai szintű együttműködés megújított keretprogramjáról (2010-2018) szóló határozata.²⁹

Számos egyéb olyan terület is a Bizottság, illetve az ahhoz köztendő egyéb intézmények figyelmének középpontjában van, amelyekre a tanítási színház és dráma is hatással van. Ilyen terület többek között a **kreativitás**. Véleményünk szerint, a területhez kapcsolódó legfontosabb újabb keletű kiadványok az alábbiak:

- Művészeti nevelés és kreativitás – Szakirodalmi áttekin-tés³⁰ (ez a kiadvány közvetlenül kapcsolódik a mi területünkhöz).

- A kultúra hatása a kreativitásra – a KEA-nak az EB Oktatási és Kulturális Főigazgatósága számára készített tanulmánya³¹.

- A Kreativitás és Innováció Európai Követeinek Nyilatkozata³².

- A Kreativitás mérése – Könyv és konferencia anyag³³.

- Kreativitás az európai iskolákban – Tanárok felmérése.³⁴

Örömmel olvastuk **A művészeti és kulturális nevelés az európai iskolákban** című Eurydice jelentést,³⁵ amely a mi jelentésünknek kiváló kiegészítése: a terület intézményi hátterét vázolja fel.

Azok a diákok, akik rendszeresen részt vesznek dráma-foglalkozásokon, nagyobb hajlandóságot mutatnak a választásokban és a közügyekben való aktív részvételre (lásd a B.3. Fejezetet). Ily módon, a tanítási színház és dráma hasznos közvetítő eszköz lehet a diákok számára az Európai Bizottság nyílt konzultációi felé, mint amilyen a „Szociális Párbeszéd”³⁶ vagy „Az Ön Hangja Európában”.³⁷

Az európai intézmények mellett meg kell említenünk az UNESCO³⁸ kulturális részlegét, amely oroszánrészt vállal a globális művészetin evelésü gyében. A kulcsdokumentumok a következők:

- A művészeti nevelés térképe³⁹.

- Szülői Agenda: A művészeti nevelés fejlesztésének célkitűzései⁴⁰.

- Befektetés a kulturális sokszínűségbe és a kultúrák közötti párbeszédbe: UNESCO Világjelentés⁴¹.

- A kulturális kifejezőmódok sokszínűségének védelméről és támogatásáról szóló egyezmény⁴².

- Második Világkonferencia a Művészeti Nevelésről.⁴³

29 http://ec.europa.eu/youth/pdf/doc1648_en.pdf

30 <http://www.creativitycultureeducation.org/data/files/5-b-arts-in-education-and-creativity-2nd-edition-91.pdf>

31 http://www.keanet.eu/docs/execsum_creativity_english%20.pdf

32 http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/year09/manifesto_en.pdf

33 http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc2082_en.htm

34 http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC55645_Creativity%20Survey%20Brochure.pdf

35 http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113EN.pdf

36 <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=329&langId=en>

37 http://ec.europa.eu/yourvoice/index_en.htm

38 http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=2916&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

39 http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=30335&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

40 http://portal.unesco.org/culture/en/files/41117/12790338165Seoul_Agenda_Goals_for_the_Development_of_Arts_Education.pdf

41 <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001847/184755e.pdf>

42 http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=11281&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

43 http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=39674&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Végül említést kell tennünk a földrajzi régiók szerinti specifikus stratégiákról, amelyek úgyszintén kiemelt figyelmet fordítanak a fent említett területekre. Három példa erre az EU Duna Régió Stratégiája,⁴⁴ az Északi régió kreatív gazdaságának Zöld Könyve,⁴⁵ illetve Norvégia „Kulturális Hátizsák Programja”.⁴⁶

Mint azt láthattuk, a tanítási színház és dráma számos, jelentős ponton kapcsolódik a különböző nemzetközi politikákhoz, a legkülönbözőbb szinteken. Így tehát meglepő, hogy a politikai döntéshozók milyen kevés figyelmet szentelnek ennek a területnek az utóbbi időben. Annak érdekében, hogy a tanítási színház és drámát reflektorfénybe állítsuk, független kutatókat kértünk fel arra, hogy tanulmányozzák a hatásait.

■ BEVEZETÉS A KUTATÁS MÓDSZERTANÁBA

Kutatásunk *longitudinális és interkulturális*, ami lényegében azt jelenti, hogy a tanítási színház és dráma hatásait különböző kultúrákban vizsgáltuk (interkulturális), egy meghatározott időszakban (longitudinális).⁴⁷ Négy fontos kutatási aspektust tartottunk szem előtt a kulcskompetenciák vizsgálata során:

1. *Kultúra*: az adatokat 12 különböző nemzet „oktatási területéről” gyűjtöttük (lásd 1. ábra). Északi és déli, keleti és nyugati, EU-s és nem EU-s országok képviseltetik magukat sokszínű, változatos kutatási mintánkban.

2. *Tanítási színház és dráma tevékenység típusa*. Három különböző típusú, különböző eljárásban résztvevő csoportot vizsgáltunk minden kultúrában (lásd 1. és 3. ábra):

a) *kísérleti csoportok „egyalkalmas” tanítási színház és dráma tevékenységgel*: ezeknél a csoportoknál a színháznak és drámának, mint egy sajátos, 3-4 órás foglalkozásnak a hatásait vizsgáltuk (pl. színházi nevelési program),

b) *kísérleti csoportok „folyamatos” tanítási színház és dráma tevékenységgel*: ezeknél a csoportoknál a 4 hónapon át rendszeresen megtartott foglalkozások hatásait vizsgáltuk (pl. fiatalokból álló csoportok felkészülése egy színházi előadásra, a 4 hónap alatt minden esetben legalább 10 foglalkozás megtartására került sor),

c) *kontroll csoportok mindkét előző típusba tartozó kísérleti csoportok mellett*: ezek a csoportok nem találtak tanítási színházzal és drámával. Ezeknek a csoportoknak a tagjai ugyanabba az iskolába jártak, vagy nagyon hasonló környezetben éltek, mint a kísérleti csoportok tagjai. Amikor egy kísérletet az-

zal a céllal végzünk el, hogy megtudjuk, milyen hatást fejt ki az általunk vizsgálni kívánt egyetlen változó, kontroll csoportot használunk annak érdekében, hogy minimálisra csökkentsük más változók nemkívánatos hatásait ugyanazon a rendszeren. A DICE kutatásban mindegyik fiatalokból álló kísérleti csoport mellett, amelyik tanítási színház és dráma tevékenységekben vett részt, kerestünk egy kontroll csoportot is, amelynek jellemzői a lehető legnagyobb mértékben megegyeztek a kísérleti csoport jellemzőivel (a legtöbb esetben ugyanabba az iskolába és ugyanarra az évfolyamra jártak). Így ideális esetben a kontroll csoport csupán annyiban különbözött a kísérleti csoporttól, hogy tagjai nem vettek részt tanítási színház és dráma tevékenységekben.

3. *A diákok életkora*: 13-16 éves fiatalokat vizsgáltunk kutatásunkban. Azért választottunk serdülő korcsoportot, mert: (1) Fejlődépszichológiai szempontból ez az életkor az attitűd-formálás időszaka (pl. énhatékonyság megítélése). Az attitűdök némiképp alulértékelt aspektusai a kulcskompetenciáknak, pedig a serdülők identitás képzését nagyban meghatározzák társas interakcióik. Kíváncsiak voltunk, hogy a tanítási színház és dráma hogyan, milyen mértékben segíthet ebben a rendkívül érzékeny időszakban. (2) A kulcskompetenciák definíciói az ideális „kimenetet” határozzák meg, így egyfajta „útmutatást” adnak az oktatási rendszer számára: az idősebb gyerekek közelebb vannak ehhez a „kimenethez”. (3) Az oktatás egyik célja az életre való felkészítés: ennek sikerességét legjobban az idősebb gyerekek körében vizsgálhatjuk. (4) Az ennek a korcsoportnak kínált tanítási színház és dráma tevékenységek nagy eltéréseket mutatnak Európa különböző országaiban: míg néhány országban igen kevés színházi és drámás programot kínálnak ennek a korcsoportnak (pl. Norvégia), addig más országokban a drámatanárok úgy gondolják, hogy ennél a korcsoportnál a tanítási színház és dráma különösen hatékonyan képes fejleszteni a kompetenciákat, attitűdöket és készségeket (pl. Magyarország). (5) Ennél a korcsoportnál inkább lehetséges megbízható attitűd vizsgálatokat végezni (pl. a kérdőíves vizsgálatok nem elég megbízhatóak fiatalabb gyerekek esetében).

4. *Idő*: Két longitudinális vizsgálatot végeztünk el annak érdekében, hogy megmutathassuk a tanítási színház és dráma tevékenységek néhány robusztus hatását a kulcskompetenciákra: egy négy hónapig tartó vizsgálat a folyamatos, és egy rövid (egy hónapig tartó) vizsgálat az egy-alkalmas tevékenységek esetében (lásd 2. ábra). Az adatfelvételi időpontok az alábbiak voltak:

a) Az egyalkalmas színház és dráma csoportok és kontroll csoportjaik esetében (2009. október 1.–2010. január 31.):

- *Input kérdőíves adatok*: két héttel a foglalkozást megelőzően.
- *Megfigyelési adatok*: a foglalkozás folyamán.
- *Output kérdőíves adatok*: két héttel a foglalkozást követően.

b) A rendszeres színház és dráma csoportok és kontroll csoportjaik esetében:

- *Input kérdőíves adatok*: 2009. szeptember 21.–október 15.
- *Megfigyelési adatok*: a színházi és drámás tevékenységek folyamán, 2009. november 15.–2009. december 15.
- *Output kérdőíves adatok*: 2010. januárjában (néhány csoportnál: 2009. decemberében).

44 http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/danube/index_en.htm

45 http://www.nordicinnovation.net/_img/a_creative_economy_green_paper_for_the_nordic_region3.pdf

46 Ministry of Culture, Norway 2008. A Cultural Rucksack for the Future

47 Megjegyzés: könyvünkben a kutatással kapcsolatos anyagokat, beleértve a módszertant és az eredményeket tárgyaló részeket is, leegyszerűsített és könnyen érthető stílusban foglalmaztuk meg, nem pedig a tudományos publikációk megkövetelte stílusban. Ennek oka az, hogy könyvünket nem csupán a tudományos közönségnek, hanem az oktatás és a kultúra területén tevékenykedő szakemberek és döntéshozók széles körének is szánjuk. Az eredményeket tudományos, szakmai bírálattal dolgozó folyóiratokban is közzélni fogjuk, ahol az eredményeket a tudományos publikáció követelményeinek megfelelő nyelvezettel, formában és matematikai statisztikai adatokkal együtt jelentetjük meg. Ebben a dokumentumban arra törekedtünk, hogy csak a legszükségesebb tudományos kifejezéseket használjuk a szövegben, és ezeket érthetően megmagyarázzuk.

Összefoglalva: az *egyalkalmas kísérleti csoportok* esetében a kutatási időszak négy hét hosszúságú volt, a *folyamatos kísérleti csoportok* esetében pedig 3-4 hónap. Bár a vizsgált időszak igen rövid volt, mégis elég hosszú volt ahhoz, hogy az esetleges változások kimutathatóak (mérhetőek) legyenek, és hogy ezek alapján prognosztizálhatóvá váljon az adott program hosszú távú hatása. (Ha négy hónap alatt kismértékű, de szignifikánsan pozitív hatás mutatható ki, akkor azt várhatjuk, hogy ha a gyerekek hosszabb időn át vesznek részt ugyanazon a programon, hasonló irányú, nagyobb változás következne be néhány év elteltével.)

■ AZ ADATOK TÍPUSAI

A DICE kutatásban nyolc különböző forrásból gyűjtöttünk adatokat (lásd 4. ábra), aminek révén sokkal komplexebb és gazdagabb információ halmazhoz jutottunk hozzá, mintha csak egyetlen forrásból gyűjtöttük volna az adatainkat (pl. csak a diákoktól).

Adataink a következő nyolc forrásból származnak:

1. Diák kérdőív: 14 oldalas, önkitöltős kérdéssor a kulcskompetenciákra és néhány háttérváltozóra vonatkozóan. Kutatásunknak ez volt az önértékelő eljárás alapuló összetevője. Input és output adatokat egyaránt felvettünk. A kérdőív a kompetenciák számos különböző aspektusát vizsgálta, mint pl.:

– **Anyanyelvi kommunikáció:** olvasás és szövegértés, beleértve az olyan absztrakt fogalmakat, mint az irónia.

– **A tanulás tanulása:** tanulási motiváció (mit gondolsz, mi a célja az oktatásnak?), tanulási stratégiák (hogyan tanulsz?), szorongás és unalom az iskolában (mennyire szeretsz iskolába járni?), dráma és tanulás, a különböző iskolai vezetési stílusok preferenciája.

– **Személyközi, interkulturális és szociális kompetenciák, állampolgári kompetencia:** empátia és nézőpontváltás, problémamegoldás, irányítási készségek (a probléma felismerése, konfliktuskezelési stratégiák), a szavazásokkal és a véleménynyilvánítással kapcsolatos attitűd (pl. az iskolában, az országban, az EU-ban), a tágabb környezethez való tartozás (család, szomszédság, utca, város, nemzet, EU), közösségi távolság skála (diszkrimináció, idegengyűlölet).

– **Vállalkozói készség:** kognitív nyitottság: meglátni a dolgokban azt, amit mások nem vesznek észre, vállalkozás menedzselése: az ötletek tettekbe való átfordítása, kockázatvállalás, elszántság.

– **Kulturális kifejezőkészség:** művészi tevékenységekkel való foglalatosság (hogyan fejezed ki önmagad?), különböző művészeti és kulturális eseményeken való részvétel.

– **Közvetítő (mediátor) változók:** változók, amelyek nem részei a kompetenciáknak, de amelyekre hatással lehet a dráma, és így ezek közvetetten hatással lehetnek a kompetenciákra. Ezek közé tartozik a pszichológiai jóllét (vagy szorongás) az iskolában és otthon, az önbecsülés mértéke, az osztályra jellemző társas helyzet, a társas szorongás mértéke.

– **Moderátor változók:** az eredmények néhány más változótól is függhetnek, például az oktatás kulturális háttérétől, az alkalmazott dramatikus tevékenység típusától, a diákok nemétől,

életkorától, családi háttérétől, stb. Ezeknek a változóknak a hatása rendkívül jelentős lehet; például a családi háttér jelentősen befolyásolhatja egy gyerek olvasási képességét, illetve az olvasással kapcsolatos attitűdjét.

2. Kérdőív az osztályokat tanító tanároknak minden egyes gyerekkel kapcsolatban: az öt kompetenciára vonatkozó kérdések minden gyerek esetében, *ahogy a tanár észleli*. Input és output adatokat egyaránt felvettünk. Ez a kérdőív annak a kérdőívnek a tükörképe, amit a gyerekekkel felvettünk, így a változásokat több aspektusból és két különböző forrásból is megvizsgálhattuk.

A diákok kérdőívét és a tanári kérdőíveket egyaránt előzetesen teszteltük egy *pilot* kutatásban, mind a 12 országban. A skálákat a megfelelő statisztikai elemzések elvégzésével határoztuk meg.

3. A tanítási színház és dráma tevékenység strukturált megfigyelése: az egyalkalmas tevékenységeket, valamint a folyamatos tevékenységek mindegyikéből egy-egy foglalkozást *alkalmanként két-két független megfigyelő figyelte meg*, akiket előzetesen kiképeztünk egy összetett kódolási rendszer alkalmazására. A megfigyelési rácsot a projekt számára fejlesztettük ki, és a megfigyelés fókuszában az egyes munkaformák sorrendje és a programok során kialakuló különböző interakciók álltak. A tevékenységek monitorozásával nem csupán arról kaphattunk információt, hogy kik az interakciók legfőbb kezdeményezői, hanem az interakciók minőségéről és irányáról is. Azok a fontos tevékenységek vagy események, amelyek jelzik, hogy az öt kompetencia közül valamelyik jelen van a programban (pl. egy gondolat megfogalmazása, együttműködés a gyerekek között, stb.), szintén helyet kaptak a kódolási rendszerben. A megfigyelőknek minden jelentős eseményt vagy tevékenységet jelölniük kellett.

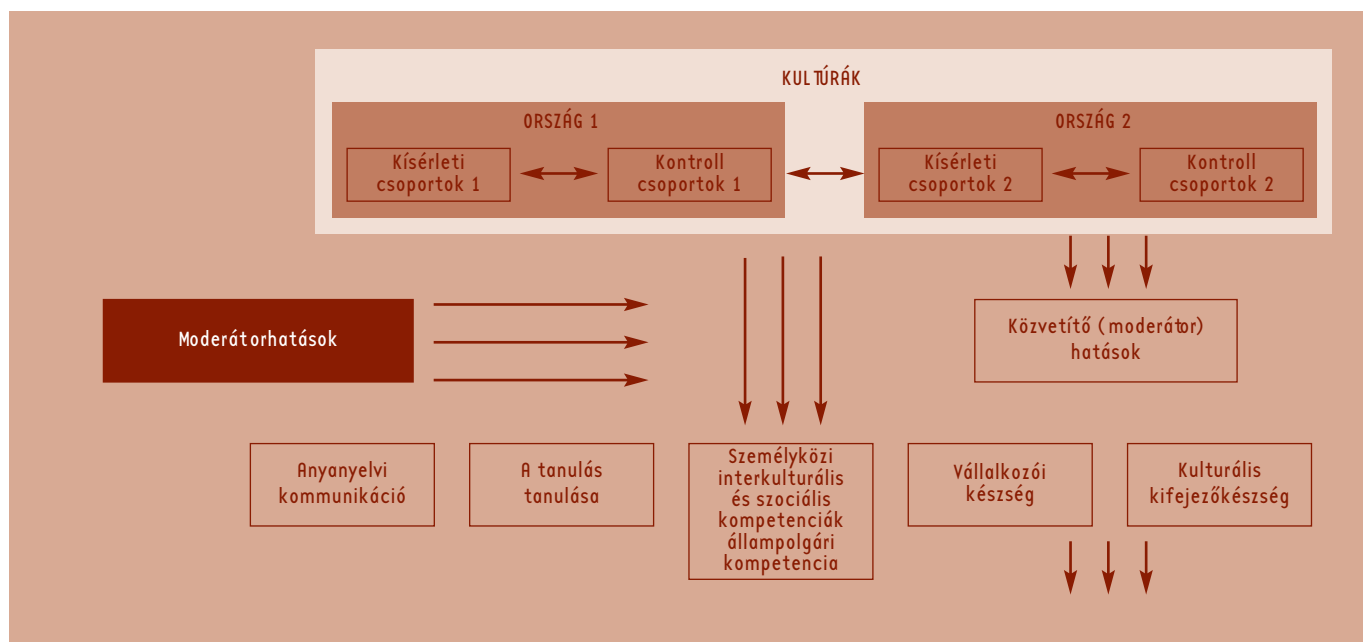
4. A programvezető által a tanítási színház és dráma tevékenységről adott strukturált leírás: ez néhány többszörös választásos és néhány nyitott kérdést jelentett az alábbiak meghatározására: csoport méret, alkalmazott módszerek, értékelési formák, a programvezető szakmai háttere, stb.

5. A programok független („vak”), szakmai előzetes osztályozása: A leírások alapján két független szakértő „vakon”, előzetesen osztályozta a programokat azok becsült hatékonysága szerint.

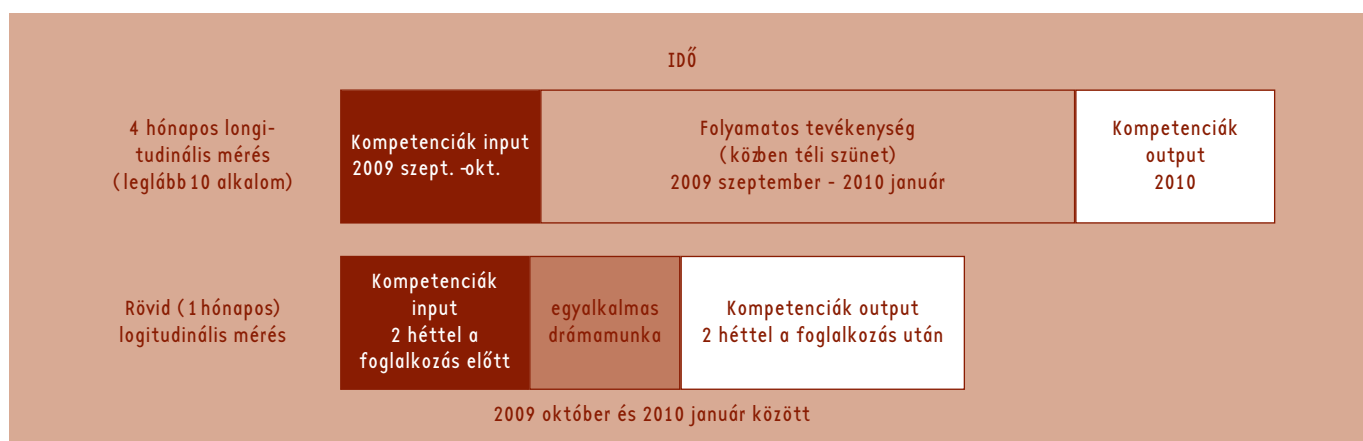
6. Strukturált felmérés a projektvezetők és más európai színházi és dráma szakértők megkérdezésével a tanítási színház és dráma helyzetéről az adott országban: Témák: tanítási színház- és dráma-képzések, iskolák (a tanulásra és a személy életére gyakorolt hatása), oktatási-nevelési szakpolitika (célok és vélemények).

7. Különböző kvalitatív kutatási felmérések, melyeket az egyes országok DICE csoportjai önállóan végeztek: az Egyesült Királyságban dolgozó projekt partnerek arról folytattak kvalitatív kutatást, hogy mit gondolnak a fiatalok egy adott színházi nevelési programról; a lengyel partnerek a vállalkozói kompetenciáról készítettek felmérést; a magyar partner a szociális kompetenciát vizsgálta (*részletesebben lásd a Színház és Pedagógia sorozat eddig megjelent hat kötetét!*).

1. ábra A kutatás interkulturális aspektusa

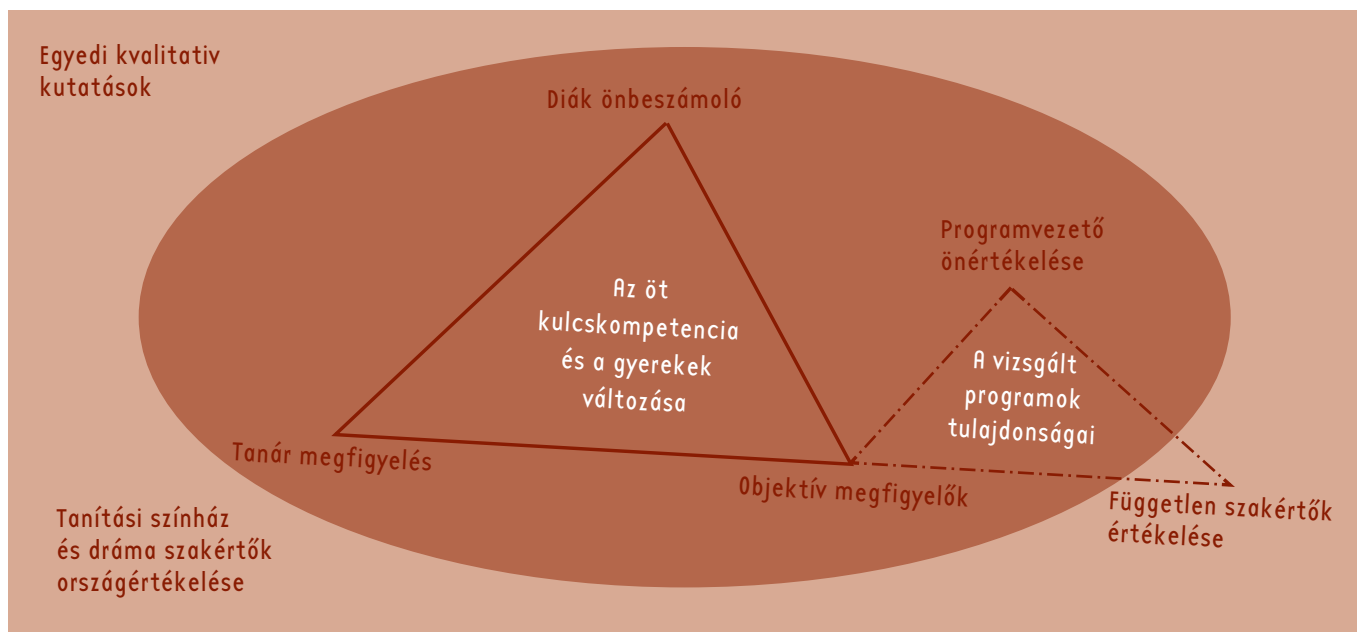
2. ábra A kutatás időbeli aspektusa (longitudinális tervezés)

3. ábra A minta összetétele egy országban

4. ábra A minta összetétele egy országban

8. Másodlagos kutatás: egy nemzetközi kutatócsoport széles körben áttekintette a tanítási színház és dráma területén a korábbiakban született kutatási beszámolókat és eredményeket.

LEÍRÓ STATISZTIKA

A felmérésben résztvevő diákok száma

A DICE kutatásba összesen 4 475 diákot vontunk be, akik között megközelítően ugyanannyian voltak fiúk, mint lányok.

• Az országok közötti megoszlás a következőképpen alakult: Csehország: 182, Magyarország: 1 336, Hollandia: 399, Norvégia: 383, Palesztina: 426, Lengyelország: 361, Portugália: 122, Románia: 331, Szerbia: 285, Szlovénia: 298, Svédország: 156, Egyesült Királyság: 196.

• 2 257 fő vett részt tanítási színház és dráma tevékenységben, 2 218 fő alkotta a kontroll csoportot. A kísérleti csoporton belül 1 035 fő vett részt egyalkalmas tevékenységben, és 1 222 fő vett részt folyamatos tevékenységben.

• 938 fő nyilatkozott úgy, hogy a DICE projektet megelőzően is rendszeresen részt vett tanítási színház és dráma tevékenységekben; a legtöbbben közülük a kísérleti csoportokba tartoztak.

1 080 különböző változót vizsgáltunk diákonként.⁴⁸

Ez pontosan 4 833 000 cellányi egyedi adatot jelent, sokszáz-ezer összefüggést, interakciót és kapcsolatot a változóink között. A statisztikai output fájl mérete 1,23 GB (ez csak a legelső és legalapvetőbb elemzéseket tartalmazza). Ez az adattömeg

⁴⁸ Beleértve az eredetileg mért és a kalkulált változókat, pl. skálán elért átlagos pontszám.

több tucat jövőbeli publikáció lehetőségét jelenti. A következőkben elsőként a legfontosabbnak látszó eredményeket mutatjuk be.

A VIZSGÁLT TANÍTÁSI SZÍNHÁZ ÉS DRÁMA PROGRAMOK LEGFONTOSABB JELLEMZŐI

111 különböző tanítási színház és dráma programot mérünk fel, melyek közül

- 56 folyamatos volt, 55 pedig egyalkalmas.
- 83 csoport homogén volt (a diákok ugyanabba az osztályba jártak), 25 csoport pedig heterogén (a diákok különböző osztályokba vagy iskolákba jártak) (3 esetben hiányzik az erre vonatkozó adat).
- A programok megoszlása országonként: Csehország: 4, Magyarország: 26, Hollandia: 6, Norvégia: 7, Palesztina: 13, Lengyelország: 10, Portugália: 6, Románia: 7, Szerbia: 7, Szlovénia: 12, Svédország: 7, Egyesült Királyság: 6.
- Az egyalkalmas tevékenységek időtartama 45 perc és 210 perc között változott.
- A folyamatos tanítási színház és dráma tevékenységek esetében egy foglalkozás időtartama 45 perc és 240 perc között változott.
- A folyamatos tanítási színház és dráma programok többsége a kutatással egy időben indult; a programok egy része már korábban is létezett, és volt néhány olyan csoport is, amelyek tagjai a kutatás idején már több mint 10 éve együtt dolgoztak.
- Az egy adott programon résztvevő diákok száma 5 és 35 között változott, az átlagos létszám 20 fő volt.
- 20 esetben a tanítási színház és dráma a kötelező tanrend részét képezte; 26 esetben választható volt, bárki csatlakozhatott a programhoz, aki kedvet érzett hozzá; 34 esetben a teljes osztály részt vett a tevékenységben, és erről az osztályfőnök

vagy az iskola igazgatója döntött; 22 esetben valamilyen módon kiválasztották a résztvevőket (9 esetben hiányzik az erre vonatkozó adat).

- A színház és a dráma 64 esetben volt független az iskolai tananyagtól, 20 esetben az iskolai tananyag része volt, 21 esetben pedig valamilyen módon kapcsolódott a tananyaghoz (6 esetben hiányzik az erre vonatkozó adat).

- Azokban az esetekben, amelyekben a programvezető úgy ítélte meg, hogy a tanítási színház és dráma valamilyen módon kapcsolódik más tantárgyakhoz, a következő tantárgyakat említették: nyelvtan (28), irodalom (33), művészetek (31), történelem (19), társadalmi tanulmányok (28), sőt természettudományok (7) és matematika (2) is.

- Minősítő értékelést (pl. érdemjegyeket) csak 17 esetben kaptak a résztvevők, míg formatív, bátorító vagy kritikus értékelést (nem érdemjegyeket) 107 esetben. Leggyakrabban tanár értékelt diákat (105), de a tanítási színház és dráma esetében az is nagyon gyakori, hogy a társak egymást értékelik (92), sőt a diákok is értékelik a tanárt (64). Összességében elmondható, hogy a tanítási színház és dráma értékelési rendszere nagyban különbözik az érdemjegyekre épülő hagyományos iskolai értékelési rendszertől.

- 50 programot vezetett képzett drámatanár, 8-at más tanár, 21-et színházi szakember és 28-at másfajta képzettséggel rendelkező személy, pl. animátor vagy pszichológus (4 esetben hiányzik az erre vonatkozó adat).

- 41 programot vezetett egyetlen szakember, 67 programot vezetett közösen két vagy három szakember (3 esetben hiányzik az erre vonatkozó adat).

- A programvezetők szakmai gyakorlata 2 hónap és 34 év között változott; az átlag 9,33 éves gyakorlat volt.

A programokat befogadó iskolák jellemzői (a programokban résztvevő diákok ezeknek az iskoláknak a tanulói voltak):

- 13 általános iskola, 80 középiskola, 7 szakiskola (11 esetben hiányzik az erre vonatkozó adat).

- 93 állami vagy önkormányzati, 2 egyházi fenntartású iskola, 10 magániskola, 2 egyéb fenntartású iskola (4 esetben hiányzik az erre vonatkozó adat). **Fontos megjegyezni, hogy a felmért programok résztvevőinek 84%-a olyan iskolába járt, amelyet közpénzből tartanak fenn – így az alábbi kutatási eredmények főként azokra a tanítási színház és dráma tevékenységekre vonatkoznak, amelyekre állami vagy önkormányzati iskolákban került sor, ezért a C szakaszban megfogalmazott ajánlásokat főként az ezeket az iskolákat fenntartó testületek (pl. minisztériumok, önkormányzatok) figyelmébe ajánljuk.**

- 12 volt elit iskola, 10 hátrányos helyzetű gyerekeket befogadó iskola, 1 kisebbségi iskola, 5 iskola sajátos nevelési igényű gyerekeknek, és 36 iskola más módon specializálódott.

Összefoglalva: a minta nemcsak nagy volt, de rendkívül heterogén is, ezért reprezentatívnak mondható a mai európai tanítási színház és dráma tevékenységek tekintetében.

■ AZ EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

Mit mondanak számunkra a kutatás eredményei azokról a diákokról, akik rendszeresen részt vesznek a tanítási színház és dráma körébe tartozó tevékenységekben? Íme, egy vázlatos összefoglaló: azon társaikkal összehasonlítva, akik semmilyen, a tanítási színház és dráma körébe tartozó programon nem vettek részt, a tanítási színház és dráma programok résztvevői

1. tanáraik értékelése szerint minden szempontból jobb teljesítményt nyújtanak;

2. magabiztosabbak azokban a feladatokban, ahol olvasniuk kell, vagy meg kell érteniük valamit;

3. magabiztosabban kommunikálnak;

4. inkább tartják kreatívnak önmagukat;

5. jobban szeretnek iskolába járni;

6. nagyobb örömet lelik az iskolai feladatokban;

7. jobban oldják meg a problémákat;

8. hatékonyabban küzdenek meg a stresszel;

9. szignifikánsan toleránsabbak a kisebbségekkel és az idegenekkel;

10. aktívabb állampolgárok;

11. nagyobb érdeklődést mutatnak a választások iránt minden szinten;

12. jobban hajlanak arra, hogy részt vegyenek a közösségeket érintő ügyekben;

13. empatikusabbak: figyelembe veszik a többi embert is;

14. inkább képesek arra, hogy nézőpontot váltsanak;

15. kezdeményezőbbek és vállalkozóbb kedvűek;

16. inkább gondolnak a jövőjükre, és több tervük is van a jövőjükkel kapcsolatban;

17. sokkal szívesebben vesznek részt bármilyen nemű művészeti vagy kulturális tevékenységben, nemcsak az előadóművészetek, de az írás, a zeneszerzés, a filmezés, a kézművesség terén is, és szívesebben jelennek meg mindenféle művészeti vagy kulturális eseményen;

18. több időt töltenek az iskolában, több időt töltenek olvasással, házi munkával, játékkal, beszélgetéssel, többet vannak együtt családtagjaikkal, inkább gondoskodnak fiatalabb testvéreikről. Ugyanakkor kevesebb időt töltenek tévénézéssel és számítógépes játékokkal;

19. többet tesznek családjukért, inkább vállalnak részmunkaidős állást, és több időt töltenek alkotó tevékenységekkel, akár egyedül, akár csoportosan. Gyakrabban járnak színházba, kiállításokra, múzeumba és moziba, gyakrabban kirándulnak és bicikliznek;

20. gyakrabban válnak osztályukban meghatározó személyiségekké;

21. jobb a humorérzékük;

22. jobban érzik magukat otthon.

■ FONTOSABB AJÁNLÁSOK

A kutatás azt is bebizonyította, hogy a tanítási színház és dráma szignifikánsan segíti a legjelentősebb EU-szintű dokumentumokban szereplő célkitűzések megvalósulását (pl. Európa 2020 stratégia). A tanítási színház és dráma szignifikáns és objektíven mérhető hatást gyakorol a nyolc kulcskompetencia közül a következő ötre: anyanyelvi kommunikáció; tanulás tanulása; személyközi, interkulturális és szociális kompetenciák, állampolgári kompetencia; vállalkozói kompetencia és kulturális kifejezőképesség. Azzal, hogy az állampolgárok nevelése során a tanítási színház és drámát beemeljük az iskolai tantervekbe, a következő eredményeket érhetjük el:

- magasabb foglalkoztatási ráta,
- az iskolából idő előtt kimaradók számának csökkenése,
- az oktatás és képzés minden szintjén általános minőségjavulás,
- erősebb szinergia a kultúra és az oktatás között,
- több aktív állampolgár,
- a kulturális sokszínűsége és a kultúrák közötti párbeszédre nyitottabb állampolgárok,
- innovatívabb, kreatívabb és versenyképesebb állampolgárok.

Mindezek ellenére számos országban a tanítási színház és dráma

- igen kevés anyagi és/vagy erkölcsi támogatást kap;
- nem kap helyet a nemzeti alaptantervben és/vagy a felsőoktatás rendszerében.

Ezúttal arra hívunk fel minden felelős döntéshozót, az iskolaigazgatóktól az Európai Unió oktatási és kulturális biztosáig, hogy dolgozzanak azért, hogy a tanítási színház és dráma bekerüljön az európai iskolai tantervekbe, és ugyanolyan státuszt kaphasson, mint a zenei és vizuális művészeti tantárgyak. Ez a terület évtizedek óta létezik, de az, hogy mennyire ismerik el a tanterv fontos elemeként, országról országra változik. A jelen projektben a tudomány mikroszkópja alá helyeztük munkánkat. Kutatásunk szignifikáns eredményekkel zárult, és az eredmények azt mutatják, hogy a tanítási színház és dráma jelentős mértékben fejleszti az oktatás területén meghatározott lisszaboni kulcskompetenciákat. Most az oktatás és a kultúra területén dolgozó vezetőknél és döntéshozóknál a sor, hogy kihasználják azokat a lehetőségeket, amelyek a tanítási színház és drámában rejlenek.

Mindezek alapján arra hívunk fel minden felelős döntéshozót, az iskolaigazgatóktól az Európai Unió Főbiztosáig, hogy ismerjék fel a tanítási színház és dráma jelentőségét! Főbb javaslatunk az alábbiak:

- Az iskolarendszer számára: a nemzeti alaptantervben minden gyereknek lehetőséget kellene biztosítani arra, hogy iskolai nevelésük során rendszeresen találkozhasanak a tanítási színházzal és drámával, és ezen alkalmakkor jól képzett színház- és drámapedagógusok tanítsák őket.
- A felsőoktatási rendszer számára: az európai iskolákban minden tanárnak rendelkeznie kellene alapvető ismere-

tekkel a tanítási színházról és drámáról, illetve arról, hogy az adott területek hogyan járulhatnak hozzá a tanítás és a tanulás sikerességéhez. Minden európai országban lehetőséget kellene biztosítani arra, hogy a felsőoktatásban résztvevők képzésük során mélyebb ismereteket szerezhessenek a tanítási színházról és drámáról. Nagyon fontos hangsúlyozni, hogy a színházi és dramatikus tevékenységek tanítása nem képzelhető el megfelelő képzettség nélkül.

- A partner szervezetek számára: hozzájáruljanak a tanítási színház és drámai rántételezettek szervezetek hálójának kialakításához, tekintet nélkül arra, hogy az adott szervezetek a magán- vagy a közszférában működnek.

- A nemzeti hatóságok (minisztériumok) és a helyi/regionális hatóságok számára: alakítsanak ki átgondolt stratégiát a tanítási színház és dráma alkalmazására vonatkozóan. Jogi és pénzügyi eszközökkel segítsék elő a tanítási színház és dráma alkalmazásának terjedését és fejlődését.

- Az Európai Unió intézményei számára: stratégiáiban és kommunikációjában fontolja meg az összes kulcskompetencia jelentőségét; nyújtson megfelelő támogatást nemzetközi tanítási színház és dráma projektek létrejöttéhez; vállaljon részt abban, hogy a tanítási színház és dráma területét aktívan elismerjék! Európai szintű, hosszú távú stratégia elfogadása szükséges a tanítási színház és dráma ügyének előmozdításához. Szükségesnek tartjuk, hogy az EU egyértelmű állásfoglalást fogalmazzon meg a tanítási színház és drámával kapcsolatban európai bizottsági közlemény vagy európai parlamenti állásfoglalás formájában, amelyekben a fent felsorolt ajánlásokban foglaltak megvalósítására biztatják a tagállamokat.

Az ajánlatok részletesebben a „DICE – A kocka el van vetve” c. kiadványban olvashatóak.⁴⁹

*Cziboly Ádám*⁵⁰

⁴⁹ Letölthető: <http://www.dramanetwork.eu/hungarian.html>.

⁵⁰ DICE Konzorcium – www.dramanetwork.eu